

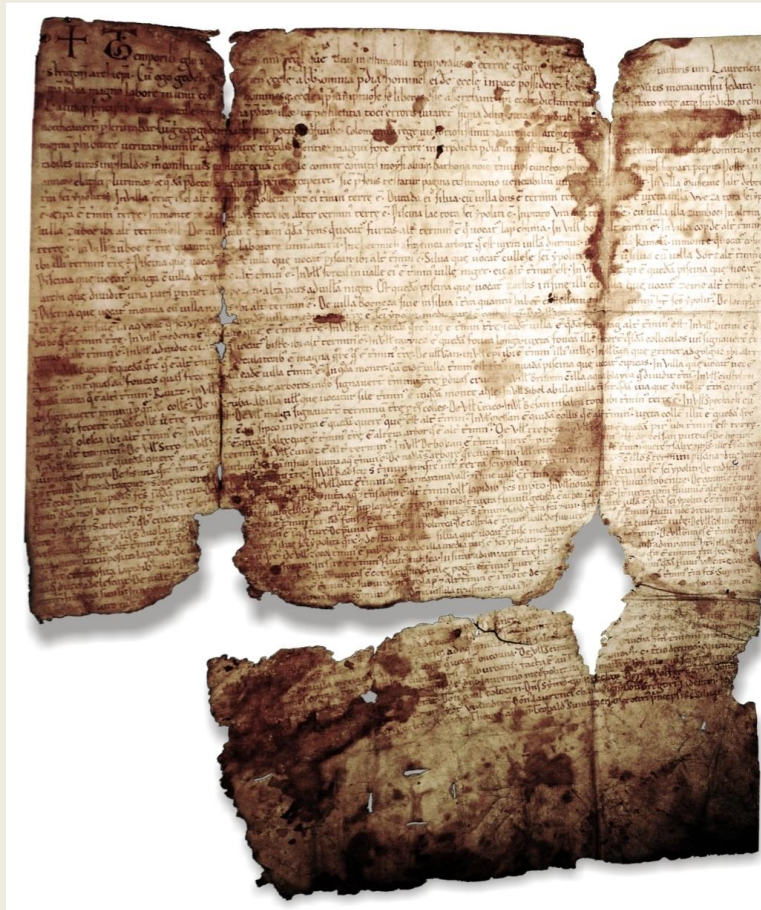
V zoborskej listine

Prievidza bola kontinuálne osídlená už od praveku. Od prvotného usadenia sa človeka na území dnešného mesta však museli prejsť stáročia, kým prvý písomný záznam oficiálne zachytil existenciu Prievidze. Stalo sa tak v roku 1113, keď *Preuigan* – Prievidza vstúpila do histórie v metačnej listine benediktínov z kláštora sv. Hypolita na Zobore v Nitre v súvislosti s ohraňovaním ich majetku.

Uhorský kráľ Koloman zvaný Učený (okolo 1070 – † 3. február 1116) z rodu Arpádovcov.*

Z kláštora na Zobore pochádzajú počiatkové písomné záznamy dokumentujúce existenciu osídlených, už pomenovaných lokalít na Slovensku. V dvoch najstarších na Slovensku vydaných a Slovenska sa týkajúcich listinách uhorský kráľ Koloman potvrdil právo benediktínskeho opátstva sv. Hypolita z vrchu Zobor na majetky, ktoré opátstvu daroval kráľ Štefan I. Ich vznik sa viaže k obdobiu, kedy si väčšie opátstva hájili svoje majetkové práva voči biskupským úradom. Zoborskou listinou z roku 1111 si mnísi poistili príjmy tretiny výnosov zo všetkých mýtnych poplatkov Nitry, v Trenčíne a pozdĺž celého Váhu. Majetky kláštora boli konkretizované v druhej zoborskej listine z roku 1113 na základe zistenia komisie, ktorá obišla a fyzicky overila celé pozemkové vlastníctvo benediktínskeho opátstva zo Zobora. Keďže šlo o lokality v širokom obvode západného a stredného Slovenska, spisovanie trvalo dva roky. Zostavenie listiny stimuloval zoborský opát Godefrid po vpádoch moravského vojvodu Ota v roku 1109, ktorého pustošenie narušilo držby kláštora.

Zoborská listina z roku 1113.

Do vlastníctva kláštora, rozptýleného od Trenčína a Turca až po Dunaj patrilo niekoľko desiatok lokalít, medzi ktorými bola vzdialenosť až do 100 km. V súvislosti s nimi sú menované ďalšie miesta, čím počet zmienovaných území stúpa až na viac ako jeden a pol stovky. V texte sa totiž nespomínajú len vlastné majetky

kláštora, ale aj lokality s nimi hraničiace, ba v niektorých oblastiach len tie a vlastný majetok nie je menovaný. Tak je to aj v okrese Prievidza, kde kláštor vlastnil Opatovce nad Nitrou, ktoré však nie sú v dokumente vypísané. Ich chotár, o niečo väčší ako dnes, sa však dá presne určiť hraničnými bodmi, zodpovedajúcimi ich dnešným názvom:

„Medzníkom bol zo strany Račíc vápencový vrch a nižšie jarabina, topol' a rieka Nitra; a za riekou na lúke medzníkom je vršok z kameňov; zo strany Novák medzníkom je rieka Istobnica; oproti Kocuranom je medzníkom riečka Opočen a stromy, označené krížikom i a riečka Geliska, potom kameň a nad kameňom je kríž ako medzník; pri riečke Jeleška je strom, v ktorom je kameň a (ďalej) popri riečke je druhý kameň, v ktorom je železo a potom je strom, v ktorom sú dva kamene; oproti podhradčanom z Bojníc je medzníkom horúci prameň a potom kameň; oproti Prievidzi sú medzníkom tri (navršeniny) zo zeme a štyri duby.“

V tom čase už bola Prievidza pomerne rozvinutým sídlom tiahnucim sa po pravej strane Handlovky s jadrom na Dlhej ulici, starodávnom type slovanského osídlenia. Lokalita bola podhradím staroslovanského hradišťa na Mariánskom vršku a rozprestierala sa v najstaršej časti Pod skalkou. Podhradská osada na križovatke dôležitých ciest sa rozrastala na centrum remeselnej výroby a trhovej činnosti. Pôvodne staroslovanské stredisko administratívy, justície, ekonomiky a náboženského života muselo byť už za panovania Štefana I. (okolo 975 – 1038) súčasťou Uhorska, keďže prináležalo do oblasti, v ktorej kráľ daroval majetky opátstvu. V dobe vzniku listiny už bol pravdepodobne v Prievidzi na Mariánskom vršku, vtedy najvýznamnejšom bode obce, postavený alebo sa aspoň staval nový kostol zasvätený Panne Márii. Je predpoklad, že kostol mohol byť súčasťou hradu, doloženom v následných písomných prameňoch, prvých z roku 1276, posledných pred rokom 1333, kedy prievidzský hradný obvod zanikol. Niekde v tejto oblasti bol v Prievidzi okolo roku 1400 usadený aj rád benediktínov. To už bola písaná etapa dejín Prievidze otvorená zoborskou listinou, od vzniku ktorej sa v písme zaznamenaná história rozvíjala stále častejšie.

Otázka: ***Ktorý kráľ potvrdil listinu s prvýkrát zmieneným názvom Prievidze?***

Spracovala: Jaroslava Kupčoková

© Hornonitrianske múzeum v Prievidzi, Prievidza 2013